

Balans in de WIA: een uitgesproken kans voor de actuaris

Het arbeidsongeschiktheidsstelsel (WIA) staat onder grote druk, met een sterke toename van het ziekteverzuim en het aantal uitkeringsgerechtigden in de afgelopen jaren. Tegelijkertijd kampt het UWV met capaciteitsproblemen en oplopende wachttijden voor medische keuringen. Deze ontwikkelingen roepen vragen op over de houdbaarheid van het huidige stelsel en zetten een brede discussie over hervorming van de WIA in gang. In dit artikel laten we ons licht schijnen op de plannen en zien we kansen voor de actuaris.

HUIDIGE UITDAGINGEN EN RISICO'S

Het arbeidsongeschiktheidsstelsel (WIA) staat onder toenemende druk. In de afgelopen jaren is het ziekteverzuim gestegen en daarmee ook de instroom in de WIA flink toegenomen. Tussen 2018 en 2024 nam het aantal instromers toe van circa 43.000 naar bijna 69.000 – een toename van bijna 60% binnen zes jaar. [1] Op dit moment ontvangen circa 600.000 werknemers een WIA-uitkering. [2] Tegelijkertijd kampt uitvoeringsorganisatie UWV met capaciteitsproblemen: door een tekort aan verzekeringsartsen nemen de wachttijden sterk toe. De wachtlijst voor medische keuringen bedraagt op dit moment zo'n 29.000 mensen, met een verwachte toename naar 100.000 in 2027 en zelfs 200.000 in 2030. [3]

Deze combinatie van sterk groeiende instroom en oplopende achterstanden zorgt voor grote onzekerheid bij werknemers en werkgevers en verontrust bovendien de financiële houdbaarheid op de lange termijn. Volgens het IBO-rapport is het stelsel 'vastgelopen' en zijn 'ingrijpende aanpassingen nodig in uitvoering én regelgeving'. [4] Eén ding staat vast: met het huidige beleid kan het niet zo doorgaan, en dit heeft een brede discussie over hervorming van de WIA op gang gebracht.

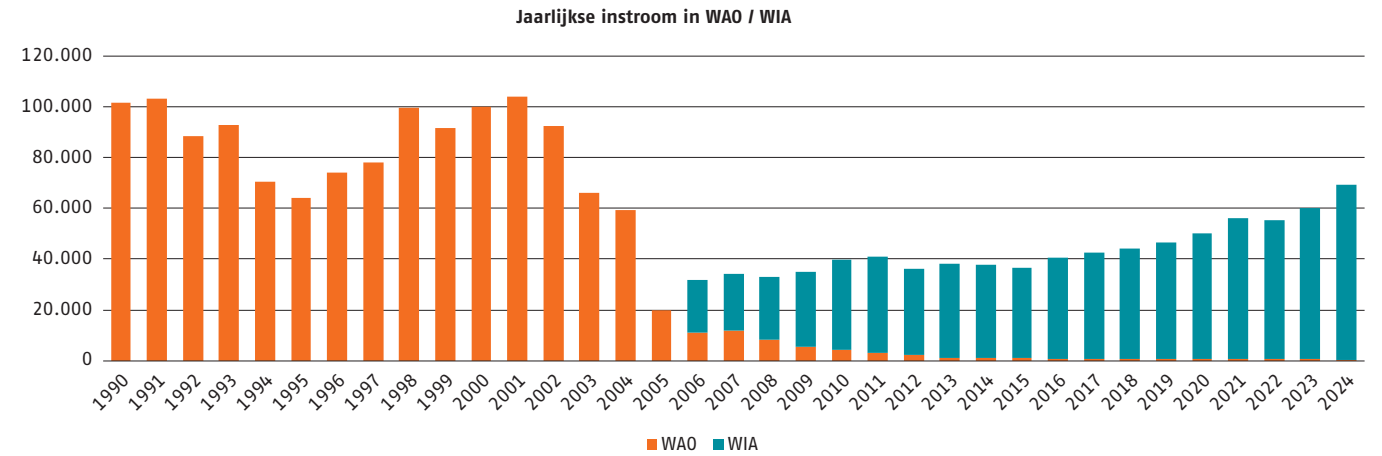
De discussie over de WIA is noodzakelijk maar we moeten er wel voor waken dat de remedie niet enkel bestaat uit het doorvoeren van vereenvoudigingen. Het gevaar ligt op de loer dat de activerende werking in het huidige sociale stelsel teniet wordt gedaan als de WIA te veel wordt versimpeld. Dit was namelijk de grootste winst in de overgang van de WAO naar de WIA in 2006. Het is belangrijk dat er prikkels voor werknemers en werkgevers blijven in het stelsel die de activering vergroten. De tendens is op dit moment dat de uitvoeringsproblemen leidend zijn in de gedachten over een nieuw stelsel.

v.l.n.r.: M. Bakkum MSc AAG is actuaris
Inkomensverzekeringen bij Achmea.

Ir. M. Kaspers AAG is Business Development Leader Non Life
Triple A Risk Finance en Actuaris NV Schade.

M. Aarts MSc AAG is actuaris Inkomensverzekeringen bij
Achmea.

J. van Wassenberg MSc AAG CERA is Practice Lead bij
Triple A – Risk Finance en lid van de AG Commissie
Verzekeringen.

Figuur 1: Jaarlijkse WAO/WIA instroom in de periode 1990 t/m 2024. UWV – UWV jaarverslag 2024 | Uitkeringsvolumes, ontwikkelingen per wet [5] en Kroniek van de sociale verzekeringen 2007 [6]

WAT ZEGGEN OCTAS EN IBO?

OCTAS (Onafhankelijke Commissie Toekomst AO-stelsel) publiceerde in februari 2024 een eindrapport met drie hoofdalternatieven om het WIA-stelsel te vereenvoudigen. [7] De varianten zijn:

- **'Huidig stelsel beter':** Maak het huidige stelsel eenvoudiger. De IVA en WGA worden samengevoegd met een lagere uitkeringsdrempel (van 35% naar 25%) en iedereen komt in aanmerking voor de (hogere) loonaanvullingsuitkering. Daarnaast komt er een aparte zelfstandigenregeling.
- **'Werk staat voorop':** Leg de focus op wat mensen wél kunnen. Bij ziekte volgt eerst 3 tot 5 jaar re-integratie met uitkering en ondersteuning, waarna pas een medische keuring plaatsvindt. Wie daarna nog niet kan werken, krijgt een arbeidsongeschiktheidseinduitkering.
- **'Basis voor werkenden':** Eén uniform stelsel voor alle werkenden (werknemers en zelfstandigen). Iedereen valt onder dezelfde beoordeling en begeleiding richting werk.

Het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) 'Werk aan de WIA' (dec. 2025) stelt een 'basispakket' aan maatregelen voor [4]:

- Verzekeringsartsen gericht inzetten.
- Onnodige herkeuringen voorkomen.
- De aparte IVA-uitkering voor nieuwe volledig duurzaam arbeidsongeschikten afschaffen ter voorkoming duurzaamheidstoets door verzekeringsartsen.
- Meer focus op preventie en betere re-integratieondersteuning in de WIA.

Daarnaast inventariseerde het IBO andere opties mocht het basispakket onvoldoende succesvol zijn, van centraal stellen van werkherhervatting ('werk staat voorop') tot het loskoppelen van uitkering en laatst-verdiend loon ('basis voor werkenden'). Voor de verschillende opties wordt aangegeven wat de score is op de assen: inkomensbescherming, arbeidsparticipatie, financiële houdbaarheid, doenlijkheid en uitvoerbaarheid.

Positief is dat IBO een lans breekt om de tweejaarloondoorbetaling (voorafgaand aan de WIA) in stand te houden vanwege de activerende werking daarvan.

EEN TE SIMPELE OPLOSSING?

De grote vraag is nu welke opties door het nieuwe kabinet omarmd gaan worden. De tendens lijkt als het tij niet snel gekeerd wordt dat financiële houdbaarheid en uitvoerbaarheid de belangrijkste drijvers worden in de stelselherziening. Het is echter belangrijk dat de variant 'Huidig stelsel beter' een eerlijke kans krijgt.

In het debat ligt de nadruk momenteel op het aanpassen van het stelsel vanuit eenvoud en het oplossen van de uitvoeringsproblemen. Een voorbeeld hiervan is het schrappen van de IVA-regeling, zodat WIA-beoordelingen eenvoudiger uitgevoerd kunnen worden. Nu leidt IVA – voor zieke werknemers die vrijwel geen kans meer hebben te re-integreren – tot een zekerheid van inkomen. Dit is daarmee een afweging tussen eenvoud en inkomensbescherming.

In de OCTAS-voorstellen van begin 2024 leek de nadruk juist meer te liggen op het wegnemen van de hardheden uit de WIA, met als doel inkomensbescherming. Bijvoorbeeld door vanaf een lagere arbeidsongeschiktheid een uitkering toe te kennen. Daarnaast vervalt ook in alle varianten een deel van de activerende werking in de vervolgperiode. Nu geldt nog dat je minimaal de helft moet verdienen van wat volgens de beoordeling mogelijk is, om een hogere uitkering te ontvangen. Onderzoek toont aan dat dit een effectieve prikkel is. [8] De afweging hier is tussen eenvoud en activering.

Daarnaast laten recente cijfers zien dat demografische en maatschappelijke trends een stijging van de instroom tot gevolg hebben. Zo is het aandeel psychische aandoeningen onder WIA-instromers gegroeid tot ruim 40%. [4] Met name bij vrouwen onder de 40 jaar is de instroomstijging groot. Deze instroomstijging is ook in andere landen om ons heen zichtbaar en zal niet opgelost worden door een stelselwijziging. Er is meer kennis nodig over wat wel en niet werkt op het gebied van preventie en re-integratie.

HET SPANNINGSVELD VAN VIER BELANGEN

Zoals uit de voorbeelden hierboven blijkt, worden er in het huidige WIA-stelsel een aantal afwegingen gemaakt. [4,7,9] Wij zien een afweging tussen inkomensbescherming, activering, betaalbaarheid en eenvoud.

- **Inkomensbescherming:** inkomenszekerheid voor zieke werknemers;
- **Activering:** prikkels om ondanks beperkingen te werken;
- **Betaalbaarheid:** financiële houdbaarheid van het stelsel voor de samenleving;
- **Eenvoud:** duidelijke regels en uitvoerbaarheid.

Vereenvoudiging is volgens ons in de huidige discussie te sterk een doel, mogelijk ten koste van bescherming, activering en betaalbaarheid. Voorstellen zoals één regeling voor alle werkenden of het schrappen van de IVA-verzekering maken de WIA-regelingen wel helderder, maar verminderen de activerende werking, de betaalbaarheid en/of de bescherming van arbeidsongeschikten. Zulke afwegingen moeten expliciet meewegen in het debat, in plaats van ervan uit te gaan dat minder regels de problemen oplossen.

DE ROL VAN DE ACTUARIS

De complexe afwegingen in het WIA-stelsel vragen om grondige (cijfermatige) analyse. Wij als actuarissen zijn bij uitstek bedreven in het doorrekenen van scenario's en het wegen van risico's en baten. Wij kunnen helpen de effecten van hervormingsvoorstellen op elk van de vier doelstellingen in kaart te brengen. Zo kunnen we met modellen en statistiek inschatten hoeveel mensen baat hebben bij een ruime bescherming, tegen welke premie, en wat de effecten zijn op arbeidsparticipatie en stelselstabiliteit.

In de praktijk is het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG) al eerder bij beleidsontwikkelingen betrokken. Een actueel voorbeeld is de advisering rond het wetsvoorstel Basisverzekering Arbeidsongeschiktheid Zelfstandigen (BAZ). In 2024 formuleerde het kabinet een nieuw wettelijk kader voor verplichte AOV voor zzp'ers, en het AG stelde een werkgroep in om de voorgestelde premie onafhankelijk door te rekenen. Dergelijke analyses tonen aan hoe actuariële inzichten kunnen bijdragen aan transparantie en inzicht in beleidsdiscussies.

CONCLUSIE

Kortom, de hervorming van het WIA-stelsel vraagt om een zorgvuldige balans tussen bescherming, activering, vereenvoudiging en betaalbaarheid. Actuarissen kunnen met hun analytisch vermogen een sleutelrol spelen bij het wegen van deze doelstellingen. Door scenario-analyses en beleidsmodellen te maken, kan onze beroepsgroep helpen bij het maken van een wel overwogen keuze. ■

Bronnen:

- [1] WIA-instroom 2018–2024 geduid, UWV 2025
<https://www.uwv.nl/assets-kai/files/0f17e4ed-e944-4e89-9144-39707119de54/ukv-2025-7-wia-instroom-2018-2024-geduid.pdf>
- [2] uwv-kwantitatieve-informatie-eerste-acht-maanden-2025.pdf, UWV 2025
<https://www.uwv.nl/assets-kai/files/9c751c32-dbc6-426b-b5b4-5f70161c34/uwv-kwantitatieve-informatie-eerste-acht-maanden-2025.pdf>
- [3] Kamerbrief over voortgang sociaal-medisch beoordelen en uitkomst voorjaarsbesluitvorming | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl, 2025
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/06/11/kamerbrief-voortgang-sociaal-medisch-beoordelen-en-uitkomst-voorjaarsbesluitvorming>
- [4] IBO WIA 2025 – Werk aan de WIA – naar een stelsel dat weer werkt, Rijksoverheid 2025
<https://open.overheid.nl/documenten/b1dd9663-fef4-4540-8909-8d7cce7428f0/file>
- [5] UWV – UWV jaarverslag 2024 | Uitkeringsvolumes, ontwikkelingen per wet, UWV 2025
<https://jaarverslag.uwv.nl/actuele-update-2/a1346-uitkeringsvolumes-ontwikkelingen-per-wet>
- [6] Kroniek van de sociale verzekeringen 2007 | UWV
<https://www.uwv.nl/nl/publicaties/cijfers/2008/kroniek-van-de-sociale-verzekeringen-2007>
- [7] Toekomst van het arbeidsongeschiktheidsstelsel, OCTAS 2024
<https://open.overheid.nl/documenten/401f5bfb-08bf-44bf-8c61-5f2fe557f792/file>
- [8] Werkprikkel bij arbeidsongeschiktheid zijn complex maar effectief – ESB 2024, Kantarcı, Mesman, Van Sonsbeek
<https://esb.nu/werkprikkel-bij-arbeidsongeschiktheid-zijn-complex-maar-effectief/>
- [9] Kiezen voor later: vier visies voor 2050, CPB 2024
https://www.cpb.nl/system/files/cpbmedia/omnidownload/CPB_publicatie_kiezen_voor_later_vier_visies_voor_2050.pdf